

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Кафедра методів соціологічних досліджень

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан соціологічного факультету
Олена МУРАДЯН

[Handwritten signature]

2023

2023 р.

ВИРОБНИЧА ПРАКТИКА

рівень вищої освіти — перший (бакалаврський)

спеціальність — 054 – Соціологія

освітня програма — Соціально-політичні та маркетингові дослідження

вид дисципліни — обов'язкова

факультет — соціологічний

2023 / 2024 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою соціологічного факультету. Протокол №6 від 28 червня 2023 р.

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Даниленко Ігор Віталійович, старший викладач кафедри методів соціологічних досліджень

Програму схвалено на засіданні кафедри методів соціологічних досліджень
Протокол №5 від 22 червня 2023 р.

Завідувач кафедри методів
соціологічних досліджень

Ірина КУЗІНА

Програму погоджено з гарантом освітньої (професійної/наукової) програми
Соціально-політичні та маркетингові дослідження

Гарант освітньої програми
«Соціально-політичні та
маркетингові дослідження»

Олена Мурадян

Програму погоджено науково-методичною комісією соціологічного факультету. Протокол №9 від 26 червня 2023 р.

Голова методичної комісії

Юлія СОРОКА

ВСТУП

Наскрізна програма практики складена відповідно до програми підготовки студентів рівня вищої освіти — перший (бакалаврський), спеціальності 054 — «Соціологія».

Практика є обов'язковим компонентом підготовки фахівців із вищою освітою. Практика студентів передбачає безперервність та послідовність її проведення у разі одержання необхідного обсягу практичних знань і умінь відповідно до стандартів освіти.

1. Опис практик

1.1 Мета практики:

Виробнича практика є одним з видів практики, яку проходять студенти у процесі навчання на факультеті. Даний вид практики передбачає залучення студентів до дослідницької діяльності, освоєння ними усього багажу знань, одержаних з курсів, пов'язаних з методологією, організацією, методами та обробкою результатів соціологічних досліджень.

Проходження практики є суттєвою частиною підготовки майбутніх спеціалістів. Різні види практики є дуже важливими для навчального процесу. Загальною метою всіх форм практики, що передбачені навчальним планом соціологічного факультету, є набуття реального досвіду у сфері професійних знань, закріплення вмінь та навичок, отриманих студентами під час навчання на факультеті.

Послідовне проходження студентами всіх форм практики сприяє поглибленню професійної орієнтації, бо надає можливість студентам випробувати себе у різних видах майбутньої професійної діяльності, отримати уявлення про різні професійні ролі, способи професійної реалізації, поле можливостей.

1.2 Основні завдання практики

Проходячи виробничу практику, студенти освоюють поле професійної діяльності, знайомляться з різними ролями у дослідницькій команді, опановують навички реалізації найрізноманітніших дослідницьких методик та різнопланові дослідницькі практики. Це актуалізує одержані раніше знання, потребує уміння працювати у команді та вимагає відповідального ставлення до своєї діяльності.

Навчання через виробничу практику сприяє поглибленню професійної спрямованості студентів, деталізації та конкретизації їх професійної орієнтації. Також, студенти, потрапляючи до поля професійної діяльності, більш чітко розуміють призначення теоретично одержаних знань, мають можливість знайти свої слабкі місця та прогалини, опрацювати їх на майбутнє.

1.3 Характеристика виробничої практики

Денна форма навчання

Курс	Назва практики	Кількість кредитів	Загальна кількість годин	Семестр	Форма контролю
3	Виробнича (без відриву від навчання)	5	150	5	залік

Заочна форма навчання

Курс	Назва практики	Кількість кредитів	Загальна кількість годин	Семестр	Форма контролю
3	Виробнича (без відриву від навчання)	5	150	5	залік

1.4 Заплановані результати практик (рівень знань, умінь, навичок, яких студенти мають досягти на кожному етапі практики)

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми, Освітнього стандарту спеціальності 054 – «Соціологія» за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти (затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 04.03.2020 № 371, зі змінами, затвердженими Наказом Міністерства освіти і науки України від 28.05.2021 № 593) студенти повинні набути такі результати навчання.

Загальні компетентності

ЗК 01 Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК 03 Здатність працювати в команді.

ЗК 09 Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

Спеціальні компетентності

СК 03 Здатність аналізувати соціальні зміни, що відбуваються в Україні та світі в цілому.

СК 04 Здатність збирати, аналізувати та узагальнювати соціальну інформацію з використанням соціологічних методів.

СК 05 Здатність самостійно планувати, організувати та проводити соціологічне дослідження.

СК 06 Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.

СК 07 Здатність презентувати результати соціологічних досліджень для фахівців та нефахівців.

СК 08 Здатність дотримуватися у своїй діяльності норм професійної етики соціолога.

СК 09 Знання теоретичних та методологічних основ маркетингової діяльності, володіння методами збору та аналізу маркетингової інформації.

СК 10 Здатність впроваджувати нові форми і методи організації робіт та менеджменту.

Програмні результати навчання

ПРН 01 Використовувати понятійний апарат соціології в освітній, дослідницькій та інших сферах професійної діяльності.

ПРН 03 Застосовувати положення соціологічних теорій та концепцій до дослідження соціальних змін в Україні та світі.

ПРН 04 Пояснювати закономірності та особливості розвитку і функціонування соціальних явищ у контексті професійних задач.

ПРН 06 Ефективно виконувати різні ролі (зокрема організатора, комунікатора, критика, генератора ідей, виконавця тощо) у команді в процесі вирішення фахових задач.

ПРН 07 Вміти використовувати інформаційно-комунікаційні технології у процесі пошуку, збору та аналізу соціологічної інформації.

ПРН 10 Володіти навичками збору соціальної інформації з використанням кількісних та якісних методів.

ПРН 11 Презентувати результати власних досліджень для фахівців і нефахівців.

ПРН 12 Знати та дотримуватися етичних норм професійної діяльності соціолога.

ПРН 13 Відтворювати факти (дати, події, принципи й закономірності суспільного розвитку), встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між подіями, явищами, робити висновки, аргументувати свої думки.

ПРН 15 Застосовувати методи менеджменту для організації власної професійної діяльності та управління діяльністю інших соціальних суб'єктів.

За результатами проходження виробничої практики студент повинен знати:

- можливості та обмеження проведення емпіричних соціологічних досліджень у конкретному соціальному контексті, зокрема в умовах воєнного стану;
- можливі у цих умовах методи збору соціологічної інформації;
- категоріально-понятійний апарат для визначення сутності соціокультурних процесів, які відбуваються в сучасному українському суспільстві;
- стилі і можливі варіанти презентації результатів соціологічних досліджень;
- основні напрями соціологічних досліджень, що проводяться в умовах російськоукраїнської війни.

Вміти: ● готувати запити на отримання публічної інформації як один із методів збору первинної соціологічної інформації;

- аналізувати статистичні дані та інформацію, отриману від органів державної влади і органів місцевого самоврядування, аналітичних центрів тощо;
- формулювати аргументовані висновки за результатами соціологічних досліджень;
- самостійно визначати проблемні ситуації для здійснення соціологічних досліджень;
- самостійно готувати план-графік проведення певного соціологічного дослідження;
- самостійно та усвідомлено визначати зону своєї професійної компетенції та здійснювати співробітництво з фахівцями суміжних спеціальностей.

Володіти:

- навичками аналітичної роботи з різними джерелами соціологічної інформації;
- основними стилями презентації результатів соціологічних досліджень;
- навичками самостійного проведення соціологічних досліджень, у тому числі в умовах воєнного стану, обробки та інтерпретації їхніх результатів.

У результаті проходження виробничої практики студенти закріплюють теоретичні знання, отримані під час вивчення курсів «Вступ до спеціальності», «Методологія та організація соціологічного дослідження», «Методи збору соціологічної інформації» та ін., глибше усвідомлюють суть і значимість своєї майбутньої професії.

Вони повинні знати всі основні етапи соціологічного дослідження, включаючи: аналіз літератури з обраної теми, розробку програми дослідження, інструментарію, проведення пілотажу, збір емпіричних даних тощо.

2. Зміст практик

2.1 Виробнича практика є завершальною в структурі практичного оволодіння спеціальністю, вона орієнтована на організацію цілісного процесу соціологічного дослідження з обрано студентом теми і проблеми. В межах виробничої практики студенти опановують всі основні етапи соціологічного дослідження, включаючи:

- аналіз літератури з обраної теми;
- розробку програми дослідження, інструментарію;
- проведення пілотажу;
- збір емпіричних даних;
- аналіз даних;
- написання звіту, що вміщує основні висновки з досліджуваної проблеми.

3. Вимоги до баз практик

Виробнича практика студентів проводиться на кафедрі методів соціологічних досліджень соціологічного факультету Харківського національного університету. Під час практики студенти знайомляться з

роботою Центру соціально-гуманітарних досліджень Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Базами проведення практики також можуть бути підприємства (організації, установи), розташовані в м. Харкові, за умов забезпечення ними виконання у повному обсязі вимог, передбачених програмою практики.

Основні вимоги до підприємств (організацій, установ) різних форм власності та підпорядкування, що можуть бути базами практики:

- наявність структурних складових, що відповідають напрямам, спеціальностям,
- наявність кваліфікованого персоналу, який може забезпечити належне керівництво практикою студентів;
- обов'язкове забезпечення безпечних умов праці;
- можливість забезпечення студентів-практикантів необхідною робочою документацією, що відображає діяльність різних підрозділів підприємства (організації, установи);
- можливість користування бібліотекою, лабораторіями, технічною та іншою документацією, необхідною для виконання програми практики.

4. Організація проведення та керівництво практиками

Керівництво практикою здійснюється викладачем кафедри методів соціологічних досліджень соціологічного факультету. На нього покладено проведення до початку практики зі студентами інструктажу з охорони праці; видача студентам індивідуальних завдань науково-дослідного характеру та надання методичних вказівок для їх виконання, складання графіку проходження практики та контроль за його дотриманням.

Керівник практики від кафедри (груповий керівник практики):

- розробляє та погоджує із завідувачем кафедри тематику індивідуальних завдань на практику;
- до початку практики проводить зі студентами, яких направлено на практику, інструктажі з охорони праці, оформлює відповідні документи;
- видає студентам індивідуальні завдання на практику;
- спільно з керівником практики від факультету розробляє проекти наказів про практику;
- бере участь у розподілі студентів за місцями практики;
- стежить за своєчасним прибуттям студентів до місць практики;
- здійснює контроль за виконанням програми практики та термінами її проведення;
- надає методичну допомогу студентам під час виконання студентами індивідуальних завдань і збирання матеріалів;
- проводить обов'язкові консультації щодо обробки та використання зібраного матеріалу для звіту про практику;
- інформує студентів про порядок подання звітів про практику;
- приймає захист звітів студентів про практику у складі комісії, на підставі чого оцінює результати практики студентів;

- здає звіти студентів про практику на кафедрі.

5. Підбиття підсумків виробничої практики, методи контролю

Після завершення практики студенти звітують про виконання програми та індивідуального завдання.

Форма звітності студента за практику – це подання звіту, підписаного й оціненого керівником практики в друкованому або в електронному вигляді в системі дистанційного навчання університету.

Звіт разом з іншими документами, що передбачені робочою програмою практики (щоденник практики, характеристика та ін.), подається на рецензування керівнику практики від кафедри (груповому керівнику практики). Після доопрацювання та остаточного погодження з керівником практики від кафедри (груповим керівником) звіт у друкованому вигляді подається на захист.

Звіт має містити відомості про виконання студентом усіх розділів програми практики та індивідуального завдання, висновки і пропозиції, список використаної літератури тощо. Звіт оформлюється за вимогами, які встановлюються робочою програмою практики та методичними рекомендаціями відповідної кафедри.

Звіт захищається студентом у комісії, до складу комісії входять: керівник практики від факультету, керівник практики від кафедри (груповий керівник), завідувач кафедри.

Комісія здійснює оцінювання результатів практики студентів за дворівневою шкалою оцінювання у терміни, встановлені відповідним наказом про проведення практики.

Оцінювання результатів практики відбувається відповідно до принципів та критеріїв, передбачених робочою програмою практики.

Студента, який не виконав програму практики, відраховують з університету.

Підсумки практики обговорюються на засіданні кафедри, а загальні підсумки практики розглядаються на засіданні вченої ради факультету.

Оцінка за проходження виробничої практики виставляється на підставі звіту студента, його виступу на підсумковій конференції та характеристики, наданої керівником від бази практики.

Уся документація надається в період першого тижня після закінчення практики для перевірки керівникові від навчального закладу.

Поточний контроль проходження виробничої практики:

- 1) підготовка і виконання індивідуального завдання практики;
- 2) підготовка документації практики.

Підсумковий контроль проходження виробничої практики:

- 1) виступ на підсумковій конференції.

Сумарна оцінка за виробничу практику виставляється за такою схемою:

Поточний контроль та самостійна робота			Залік (виступ на підсумковій конференції)	Сума
Підготовка і виконання індивідуального завдання практики	Підготовка звітної документації	Разом		
40	20	60	40	100

Критерії оцінювання виробничої практики:

Оцінка «відмінно» (90 – 100 балів) виставляється студенту, який своєчасно виконав весь обсяг роботи, проявив самостійність, творчий підхід, високий рівень загальної та професійної культури.

Оцінка «добре» (70 – 89 балів) виставляється студенту, який повністю виконав програму практики, але не проявив ініціативу, потребу в професійному та творчому вдосконаленні, зростанні.

Оцінка «задовільно» (50 – 69 балів) виставляється студенту, який виконав програму практики, але не показав глибоких теоретичних знань та вмінь використовувати їх на практиці, припускав помилки в плануванні роботи.

Оцінка «незадовільно» (менше 50 балів) виставляється студенту, який не виконав програму практики, виявив слабкі теоретичні знання та практичні вміння.

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

Сума балів за всі види діяльності протягом практики	Оцінка
	для дворівневої шкали оцінювання
90–100	зараховано
70–89	
50–69	
1–49	не зараховано

Підсумкова оцінка за результатами проходження практики може знижуватися за порушення термінів здачі звіту, за необґрунтовані пропуски або відмови від виконання завдань практики, за неохайне оформлення звітної документації.

Результати атестації з виробничої практик заносяться в екзаменаційні відомості, проставляються в залікових книжках студентів.

6. Рекомендована література

Основна література

1. Закон України «Про доступ до публічної інформації».
2. Конверський А. Є. Основи методології та організації наукових досліджень: навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / А.

Конверський та ін. За ред. А. Є. Конверського. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 352 с.

3. Паніотто В., Харченко Н. Методи опитування: підручник. Київ : Вид. дім «КиєвоМогиллянська академія», 2017. 342 с.

4. Українське студентство у пошуках ідентичності : монографія / за ред. В. Л. Арбеніної, Л. Г. Сокурянської. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 520 с.

5. Giddens, Anthony. Sociology (5th ed.). Cambridge : Polity Press, 2006.

Додаткова

1. Батаєва К. Контент-аналіз телереклами. Сучасні методики контент-аналізу: навчальний посібник / Батаєва Катерина, Іванов Валерій, Коритнікова Надія, Костенко Наталія, Семотюк Орест, Юзва Людмила; за заг. ред. Костенко Н., Батаєвої К. та Іванова В. К.: Видавничий дім «Кондор», 2018. С.253-286.

2. Батаєва К. Контент-аналіз кібертекстів. Сучасні методики контент-аналізу: навчальний посібник / Батаєва Катерина, Іванов Валерій, Коритнікова Надія, Костенко Наталія, Семотюк Орест, Юзва Людмила; за заг. ред. Костенко Н., Батаєвої К. та Іванова В. К.: Видавничий дім «Кондор», 2018. С.287-317.

3. Горбачик О. Комп'ютерна обробка текстів у якісних та кількісних соціологічних дослідженнях. Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2006. № 1. С. 124-133.

4. Єріна А.М., Захожай В.Б., Єрін Д.Л. Методологія наукових досліджень: Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2004.

5. Ковальчук В.В., Моїсєєв Л.М. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник. 5-е вид. Київ: Видавничий дім “Професіонал”, 2008.

6. Костенко Н. Кількісне і якісне: взаємні претензії та спільні перспективи. Якісні дослідження в соціологічних практиках: Навчальний посібник. За ред. Н. Костенко, Л. Скокової. К.: Інститут соціології НАНУ, 2009. С. 8-26.

7. Костенко Н., Іванов В. Досвід контент-аналізу: моделі та практики. Київ: Центр вільної преси, 2003.

8. Кривошеїн В.В. Теоретико-методологічні засади застосування івент-аналізу в діяльності патронатної служби органів державного управління. Аспекти публічного управління. Т. 6. № 3. 2018. С. 12-17.

9. Кутуєв П. Соціологія: історичні витоки та сучасні трансформації. Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2009. № 3. С. 183-197.

10. Кутуєв П. Соціальна реальність і трансформації ХХ століття: між концепціями та утопіями. Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2017. № 4.

11. Комплексні вимірювальні інструменти в соціологічних дослідженнях: розроблення, адаптація, обґрунтування достовірності [Є. Головаха, С. Дембіцький, Н. Паніна та ін.]; за наук. ред. Є. Головахи та С. Дембіцького. – Київ: Інститут соціології НАН України, 2022. – 405 с.

12. Паніна Н. Технологія соціологічного дослідження: Курс лекцій. — Київ, 2007.
13. Паніотто В., Харченко Н. Методи опитування. — К., 2017.
14. Паніотто В. Майбутнє методів соціологічних досліджень. Соціологія майбутнього і майбутнє соціології в XXI столітті. Матеріали XII Міжнародних соціологічних читань пам'яті Наталії Паніної та Мирослава Поповича. За наук. ред. Є.І. Головахи та О.О. Максименко. Київ: Інститут соціології НАН України, 2019. С. 49-65.
15. Переверзєв О.С. Сучасні практики використання новітніх не опитувальних методів збору даних у соціології. Наукові записки НаУКМА. Соціологічні науки. 2017. Т. 196. С. 19-24.
16. Савченко О. Наративний аналіз як засіб дослідження досвіду на особистісному рівні. East European Journal of Psycholinguistics. 1(2). С. 94-102.
17. Сальнікова Світлана. Вибірка у соціологічному дослідженні : підручник / Світлана Анатоліївна Сальнікова. – Луцьк, Вежа-Друк, 2021. – 252 с.
18. Сучасні методики контент-аналізу: навчальний посібник / Батаєва Катерина, Іванов Валерій, Коритнікова Надія, Костенко Наталія, Семотюк Орест, Юзва Людмила; за заг. ред. Костенко Н., Батаєвої К. та Іванова В. К.: Видавничий дім «Кондор», 2018.
19. Хоменко Є. Особливості використання наративного аналізу для дослідження взаємодії. Психологія і особистість. 2014. № 1 (5) С. 100-111.
20. Черниш Н. Соціологія сьогодення: тенденції та перспективи розвитку. Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2017. № 4.
21. Штомпка П. Десять тез про статус соціології в нерівному світі. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Соціологія. 2012. № 3. С. 8-9.
22. Якісні дослідження в соціологічних практиках: Навчальний посібник. За ред. Н. Костенко, Л. Скокової. К.: Інститут соціології НАНУ, 2009.

Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Кодекс законів про працю України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
2. Закон України «Про вищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 07 червня 1999 року № 992 «Про затвердження Порядку надання робочих місць для проходження учнями, слухачами професійнотехнічних навчальних закладів виробничого навчання та виробничої практики». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/992-99-%D0%BF#Text>

4. Наказ Міністерства освіти України від 08 квітня 1993 року № 93 «Про затвердження Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0035-93#Text>
5. Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України. Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 08.04.93 № 93 / Офіційний сайт Верховної Ради України. Законодавство. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0035-93>
6. Офіційний сайт Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. URL: <https://karazin.ua/>
7. Офіційний сайт соціологічного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. URL: <http://socio.karazin.ua/>
8. Положення про організацію освітнього процесу в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна, затвердженого рішенням Вченої ради університету від 28.12.2020 р., протокол № 19, та введеним в дію наказом № 0202-1/104 від 15.03.2021 року.
9. Положення про проведення практики студентів Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Харків, 2022.
10. Положення про систему запобігання та виявлення академічного плагіату у наукових та навчальних працях працівників і здобувачів вищої освіти Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. URL: http://www.univer.kharkov.ua/docs/antiplagiat_nakaz_polozhennya.pdf
11. Про особливості організації освітнього процесу в умовах воєнного стану. URL: https://karazin.ua/storage/documents/564_OsQ11Fh9nh8sZQW86mYz8PUqx.pdf
12. <http://www.i-soc.kiev.ua> – сайт Інституту соціології НАН України
13. <http://www.idss.org.ua> – сайт Інституту демографії і соціальних досліджень НАН України
14. Сайт Української асоціації маркетингу URL: <http://www.uam.in.ua>